

Ο Διαφωτισμός (σελ. 162-168, Ιστορία Β' Λυκείου)

Η ενηλικίωση της ανθρωπότητας. Ας δούμε το σχεδιάγραμμα της έννοιας.

7.1. Ο Διαφωτισμός (σελ. 162-168)

α. Το πλαίσιο διαμόρφωσής του

Τέλη 17ου – αρχές 18ου αι.	
Δυτική Ευρώπη	• Γρήγορη οικονομική ανάπτυξη • Πνευματική πρόοδος
❖ Αγγλία : Η μεγαλύτερη εμπορική και ναυτική δύναμη	
«Ενδοξη Επανάσταση» (1688) • Η αστική τάξη επικρατεί πολιτικά • Επιβάλλει συνταγματική μοναρχία και κοινοβουλευτισμό	
❖ Γαλλία : Χρόνια κρίση (κυρίως πολιτική)	
• Απόλυτη μοναρχία • Εμπόδιο για τις επιδιώξεις της αστικής τάξης που επιζητεί ριζικές αλλαγές ➡➡	
➤ 1789 (Γαλ. Επανάσταση)	➤ Κορύφωση σύγκρουσης αστικής τάξης – μοναρχισμού
❖ Χώρες Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης	
• Καθυστέρηση ανάπτυξης • Παρακολουθούν τις αλλαγές από απόσταση	
<u>Διαφωτισμός ή Αιώνας των Φώτων (1688-1789) ΟΡΙΣΜΟΣ</u> • Ιδεολογικό και φιλοσοφικό κίνημα • Αναπτύσσεται κυρίως στη Γαλλία • Αποτελεί πνευματική έκφραση της γαλλικής αστικής τάξης Χαρακτηριστικά: • Τάση για οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές • Ανάπτυξη κριτικής σκέψης και επιστήμης • Πίστη στην πρόοδο του ανθρώπου	

β. Οι ιδέες και οι φορείς τους

Φιλόσοφοι – εκφραστές Διαφωτισμού Γενικές ιδέες • Πίστη στον ορθό λόγο (στη λογική) • Η πρόοδος της επιστήμης και ο ορθός λόγος μπορούν να οδηγήσουν στη βελτίωση του ανθρώπου και της κοινωνίας	
• Ιδέες για τη θρησκεία • Εναντίωση στο θρησκευτικό φανατισμό (που έρχεται σε αντίθεση με τον ορθό λόγο) και προβολή της ιδέας της θρησκευτικής ανεκτικότητας	
➤ Βολταίρος (Γαλλία 1694-1778)	Κύριος εκφραστής της ιδέας της ανεξιθρησκίας
Πολιτικές ιδέες • Πρότυπο: το αγγλικό πολιτικό σύστημα ➤ Τζον Λοκ (Αγγλία 1632-1704) Πρόδρομος του Διαφωτισμού Αρχή του κοινωνικού συμβολαίου • Οι κυβερνήσεις προκύπτουν μέσα από μια νοερή συμφωνία («συμβόλαιο») με το λαό • Αν μια κυβέρνηση παραβιάζει το «συμβόλαιο» αυτό, ο λαός έχει δικαίωμα να αντισταθεί για να την ανατρέψει	

➤ **Μοντεσκιέ (Γαλλία 1698–1755) «Το Πνεύμα των Νόμων»**

- **Διάκριση των εξουσιών** σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική για να αποτρέπεται η συγκέντρωση εξουσίας και η αυταρχική διακυβέρνηση
 - Επιρροή στα πολιτικά κείμενα της Γαλλικής Επανάστασης

➤ **Ρουσσώ (Γαλλία 1712-1778)**

«Το Κοινωνικό Συμβόλαιο»

Διευρύνει την έννοια του κοινωνικού συμβολαίου που εισήγαγε ο Λοκ με την έννοια της **Γενικής Βούλησης**

- **Γενική Βούληση:** η βούληση του λαού, του σώματος των πολιτών
- Οι κυβερνήσεις πρέπει να εκφράζουν και να υποτάσσονται στη Γενική Βούληση
- Η Γενική Βούληση πραγματώνεται μόνο όταν υπάρχει δημοκρατικό πολίτευμα και νόμοι

Θέσεις για την ισότητα

- Οι άνθρωποι είναι από τη φύση τους ελεύθεροι και ίσοι
- Η φυσική ισότητα καταργήθηκε όταν δημιουργήθηκαν οι θεσμοί ιδιοκτησίας και εξουσίας. Από τότε υπάρχει κοινωνική ανισότητα.
- Για να ξεπεραστεί η κοινωνική ανισότητα και η ανελευθερία, πρέπει οι άνθρωποι να επιστρέψουν σε μια «ενδιάμεση» κοινωνία μεταξύ της φυσικής και της σύγχρονης.

· **Νέες ιδέες για την παιδεία**

➤ **Ρουσσώ «Αιμίλιος ή Περί Αγωγής»**

- Σεβασμός στην προσωπικότητα κάθε παιδιού
- Παιδαγωγική μέθοδος που βασίζεται στη φυσική διδασκαλία

Ιδέες για το δίκαιο :

- Πολλοί φιλόσοφοι του Διαφωτισμού υποστηρίζουν την κατάργηση της δουλείας

➤ **Τζεζάρε Μπεκαρία («Περί εγκλημάτων και ποινών»)**

- Νέα αντίληψη για την ποινική δικαιοσύνη

γ. Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού

Οι ιδέες του Διαφωτισμού διαδίδονται μέσα από:

- Βιβλία, εφημερίδες
- Συγκεντρώσεις σε φιλοσοφικά «σαλόνια»
- Λέσχες και μυστικές εταιρείες
- «Εγκυκλοπαίδεια»
- Ταξίδια στο εξωτερικό (Ηγεμόνες της «Φωτισμένης δεσποτείας». Ο όρος του Βολταίρου)
- Εισαγωγή η αλλαγή σημασίας λέξεων ώστε να ταιριάζουν με τις νέες συνθήκες: κοινωνία, εξουσία, κράτος, μεσαία τάξη, φύση, αρετή, ελευθερία, πρόοδος

Κυρίαρχη η σημασία:

- των λεξικών (Ιδίως το «Φιλοσοφικό Λεξικό» του Βολταίρου)
- Της Εγκυκλοπαίδειας (1751-1772 από ομάδα Διαφωτιστών με επικεφαλής τον Ντιντερό).

δ. Οι επιδράσεις του Διαφωτισμού

Συμβολή ιδεών Διαφωτισμού σε:

- Διεύρυνση της εκπαίδευσης
- Υποχώρηση θρησκευτικού φανατισμού
- Ενίσχυση του αιτήματος για ισότητα των ανθρώπων και κατάργηση δουλείας

Νέες ιδέες ➤ πνευματικό υπόβαθρο για εξελίξεις σε Ευρώπη και Αμερική.

- Αμερικανική διακήρυξη ανεξαρτησίας (1776)
- Αμερικανικό Σύνταγμα (1787)
- Γαλλική Επανάσταση (1789)

Η απήχηση στον Ελλαδικό χώρο και στην Βαλκανική

❖ Βαλκάνια, μέσα 18ου αι.:

❶ Η μεταβολή οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών επιτρέπει τη μετάδοση των νέων ιδεών από την Ευρώπη μέσω των ελληνικών παροικιών

Νεοελληνικός Διαφωτισμός (1750-1821):

❶ Πνευματικό κίνημα ανάλογο του ευρωπαϊκού

- Έντονη πνευματική δραστηριότητα
- Ίδρυση σχολείων - Έκδοση βιβλίων
- Επιδίωξη σύνδεσης με την αρχαιότητα

Στόχος: Ο φωτισμός του Γένους με σκοπό την απελευθέρωσή του.

Κινήθηκαν από καθήλωση στην παράδοση και την πλήρη συντήρηση μέχρι τον πλήρη ριζοσπαστισμό και την αποδοχή των ιδεών της Δύσης.

Σημαντικοί εκπρόσωποι: Μοισιόδακας, Κωσταντάς και Φιλιππίδης, ο Ανώνυμος της «Ελληνικής Νομαρχίας», ο Καταρτζής

Κορυφαίοι εκπρόσωποι:

α) Ρήγας Φεραίος:

- Απόπειρα μέσω μεταφράσεων και πρωτότυπων έργων να φέρει τους Έλληνες σε επαφή με τις ιδέες του Διαφωτισμού.
- «Φυσικής απάνθισμα»: Καλλιέργεια επιστήμης και ορθολογισμού
- «Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδας»
«Νέα Πολιτική Διοίκησης» (κομμάτι της είναι ο «Θούριος»)
- Σκοπός: Η εξέγερση των βαλκανικών λαών ενάντια στους Τούρκους και η δημιουργία μιας παμβαλκανικής Ελληνικής Δημοκρατίας

β) Αδαμάντιος Κοραής:

- Υπέρμαχος της «μέσης οδού» όσον αφορά το γλωσσικό ζήτημα.
- «Αδερφική διδασκαλία»: Υπέρμαχος του φιλελευθερισμού και κατά της εθελοδοουλίας.
- Μετακένωση: Μετάδοση στους Έλληνες των αξιών που καλλιέργησαν οι Δυτικοευρωπαίοι βασισμένοι στην παιδεία της κλασσικής αρχαιότητας>>>>

Έκδοση αρχαίων κειμένων. Στα προλεγόμενά τους εκθέτει τις γλωσσικές και παιδαγωγικές του απόψεις

Υπήρξαν και οι συντηρητικοί, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Αθανάσιο Πάριο.

➤**Επίτευγμα: Ωρίμανση της ιδέας ότι οι Έλληνες μόνοι τους πρέπει να παλέψουν για την ελευθερία τους.**

Ο Διαφωτισμός διαδόθηκε και στα υπόλοιπα Βαλκάνια, κυρίως στην υπό Έλληνες ηγεμόνες Μολδοβλαχία.